

EMIGRANT NEWSPAPER *SAKARTVELO* AS THE NATIONAL IDENTITY
PROPAGANDIST DURING THE WORLD WAR II
(EDITORIAL AND LITERARY POLICY)

ემიგრანტული გაზეთი „საქართველო“, როგორც ეროვნული იდენტობის
პროპაგანდისტი მეორე მსოფლიო ომის დროს
(სარედაქციო და ლიტერატურული პოლიტიკა)

Ada Nemsadze,

Doctor of Philology, Senior Scientific Member,
Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature of
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Tbilisi, Kostava str. 5, 0108, Georgia,
+995 514 29 12 21, ada.nemsadze@tsu.ge
<https://orcid.org/0009-0004-9911-256X>

Manana Shamilishvili

Doctor of Philology,
Professor of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
Tbilisi, 1 Ilia Tchavtchavadze Avenue, 0179, Georgia,
+995 577 45 29 12, manana.shamilishvili@tsu.ge
<https://orcid.org/0009-0006-3445-9671>

Abstract. During World War II several legions were created consisting of the Georgian soldiers who had been fighting in the Soviet army and had been captured as prisoners (Georgian National Legion, Caucasian Legion, Caucasian Group, Tamar – 1, Tamar – 2, Legion of Turkistan...). Their aim was to fight on the side of Germany and to free their native land from the Bolshevik tyranny with the help of victorious Germany after the war had ended. An appropriate publicity was necessary in order to realize this goal. For this purpose, a Georgian-language newspaper “Sakartvelo” (“Georgia”) was established that was published in Berlin during 1942-1944. The editor of the newspaper was Gai (Gai) Maghlakelidze.

The paper used qualitative content analysis as a research method. The selected media texts were scrutinized and their content-analysis was conducted thereafter. This way the idiosyncrasies of the newspaper publications were studied according to the “Revolutionary Conception of the Press” by William Hachten. The literary texts were researched through semiotic and hermeneutic methods. The main ideas and purposes of the published materials were identified through these methods.

An anti-Stalinist campaign was widely spread with the help of the Georgian publicists and legionaries connected with the newspaper “Sakartvelo” (“Georgia”). In spite of the pro-Nazi editorial ideology, the main goal of the newspaper was to foster the propaganda of national identity. The periodical was instilled with the idea of the independence of the native land that was reflected in the anti-Soviet articles that were published.

The newspaper also allotted a significant space to literature. Both original and translated fiction of patriotic nature was published. The authors were the Georgian legionaries (with the pen names: Gela, Sh. Abashipireli, V. Urdoeli, G. Shaoripireli, K. Rachveli...). The newspaper also published the literary works of the classical writers (for instance, they published the works of the famous Georgian immigrant writer Grigol Robakidze several times, and an excerpt from his novel

“Die gemordete Seele” among others. The Georgian original version of the latter work is lost). The newspaper also published episodes from the Georgian history, especially those that depicted fights with foreign invaders and heroic deeds.

The immigrant-based newspaper “Sakartvelo” (Georgia) created national narrative on the one hand, and fully concurred with the positions of the German nazism, on the other hand. The primary reason for this support was the hope to free Georgia from Russian Bolshevik dictatorship and to restore the independence of the country.

Keywords: World War II; Georgian Legion; the Emigrant Press; the newspaper “Sakartvelo”; national identity; national narrative.

ადა ნემსაძე,

ფილოლოგიის დოქტორი, უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
შოთა რუსთაველის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი,
ქ. თბილისი, მერაბ კოსტავას 5, 0108, საქართველო,
+995 514 29 12 21, ada.nemsadze@tsu.ge,
<https://orcid.org/0009-0004-9911-256X>

მანანა შამილიშვილი,

ფილოლოგიის დოქტორი, პროფესორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ქ. თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზირი 1, 0179, საქართველო,
+995 577 45 29 12, manana.shamlishvili@tsu.ge,
<https://orcid.org/0009-0006-3445-9671>

აბსტრაქტი. II მსოფლიო ომის დროს საბჭოთა არმიაში მეზრძოლი და ტყვედ ჩავარდნილი ქართველი ჯარისკაცებისაგან რამდენიმე ლეგიონი შეიქმნა (ქართული ნაციონალური ლეგიონი, კავკასიური ჯგუფი, თამარი-1, თამარი-2, თურქისტანის ლეგიონი...). მათი მიზანი იყო, ბრძოლაში ჩართულიყვნენ გერმანიის მხარეს, რათა ომის დამთავრების შემდეგ გამარჯვებული გერმანიის დახმარებით სამშობლო ბოლშევიკური ტირანიისგან გაეთავისუფლებინათ. ამ მიზნის განსახორციელებლად აუცილებელი იყო შესაბამისი აგიტაცია, რისთვისაც დაარსდა ქართულენოვანი გაზეთი „საქართველო“, რომელიც ბერლინში გამოდიოდა 1942-1944 წლებში, მას რედაქტორობდა გაიოზ (გაი) მაღლაკელიძე.

გამოცემის კვლევისას გამოვიყენეთ შესაბამისი მეთოდოლოგია, კერძოდ, თვისებრივი კონტენტანალიზი. დავაკვირდით მედიატექსტებს და გავაანალიზეთ შინაარსობრივად. ამ გზით შევისწავლეთ გაზეთის პუბლიკაციათა სპეციფიკა უილიამ ჰახტენის „პრესის რევოლუციური კონცეფციის“ მიხედვით. მხატვრული ტექსტების კვლევისას კი ვეყრდნობოდით სემიოტიკურ და ჰერმენევტიკულ მეთოდებს, რომელთა საფუძველზეც გამოვკვეთეთ დაბეჭდილი ლიტერატურული პროდუქციის მხატვრული იდეა და მიზანდასახულობა.

„საქართველოს“ ირგვლივ შემოკრებილი ქართველი პუბლიცისტებისა და ლეგიონერების ძალისხმევით ფართოდ გაიშალა ანტისტალინური კამპანია. მიუხედავად ნაცისტური იდეოლოგიისადმი მიმხრობი სარედაქციო პოლიტიკისა, გაზეთის მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა ეროვნული იდენტობის პროპაგანდა. გამოცემას ლაიტმოტივად

გასდევდა სამშობლოს დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლის იდეა, რაც პუბლიკაციათა მკვეთრად ანტისაბჭოური პათოსით იყო გაცხადებული.

გაზეთი დიდ ადგილს უთმობდა მხატვრულ ლიტერატურასაც. იბეჭდებოდა როგორც ორიგინალური, ისე ნათარგმნი პროდუქცია, ძირითადად, პატრიოტული სულისკვეთებისა. ავტორები იყვნენ ქართველი ლეგიონერები (ფსევდონიმებით: გელა, შ. აბაშისპირელი, ვ. ურდოელი, გ. შაორისპირელი, კ. რაჭველი...). გაზეთი ბეჭდავდა კლასიკოსებსაც (მაგალითად, რამდენჯერმე დაუბეჭდავთ ცნობილი ქართველი ემიგრანტი მწერალი გრიგოლ რობაქიძე, მათ შორის ნაწყვეტი მისი რომანიდან „ჩაკლული სული“, რომლის ქართულენოვანი დედანი დაკარგულია). ასევე იბეჭდებოდა ნარკვევები საქართველოს ისტორიიდან, განსაკუთრებით ისეთები, რომლებშიც უცხოელ დამპყრობლებთან ბრძოლა და გმირული ამბები იყო აღწერილი.

ემიგრანტული გაზეთი „საქართველო“, ერთი მხრივ, ქმნიდა ნაციონალურ ნარატივს, მეორე მხრივ კი, სრულად იზიარებდა გერმანული ნაციზმის პოზიციებს. ამ მხარდაჭერის უპირველესი მიზეზი საქართველოს რუსული ბოლშევიკური მმართველობისაგან გათავისუფლებისა და დაკარგული დამოუკიდებლობის აღდგენის იმედი იყო.

საკვანძო სიტყვები: მეორე მსოფლიო ომი; ქართული ლეგიონი; ემიგრანტული პრესა; გაზეთი „საქართველო“; ეროვნული იდენტობა; ნაციონალური ნარატივი.

შესავალი. მეორე მსოფლიო ომის წლებში ქართული ემიგრაცია განსაკუთრებით გააქტიურდა, ვინაიდან გაჩნდა იმედი, რომ ომში გამარჯვების შემთხვევაში ისინი საქართველოს ბოლშევიკური რუსეთისგან დაიხსნიდნენ და დაკარგულ დამოუკიდებლობას აღადგენდნენ. 30-40-იან წლებში გერმანიაში რამდენიმე ქართული ემიგრანტული დაჯგუფება არსებობდა. ამის შესახებ ვრცლად ყვება თავის ჩვენებაში ცნობილი ქართველი ემიგრანტი, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, ეროვნულ-დემოკრატიული პარტიის წევრი ტიტუს (ტიტე) მარგველაშვილი: „1933 წელს ბერლინში მენშევიკური მთავრობის ყოფილი ელჩის, დოქტორ ლადო ახმეტელისა და ქართული პარლამენტის ყოფილი წევრის, შალვა ქარუმიძის, ინიციატივით შეიქმნა „ქართველ ნაციონალისტთა ორგანიზაცია“ („ქნო“) (ნემსაძე, 2019, გვ. 133). გარდა ამისა, ყოფილა სხვა დაჯგუფებებიც: „თეთრი გიორგი“, ქართველ მენშევიკთა, სოციალ-ფედერალისტთა და გაიდარ ბამატის ჯგუფები. ქართველ ემიგრანტებს ჰქონიათ რამდენიმე ბეჭდური ორგანოც: ანტისაბჭოთა ჟურნალი „კავკასია“ (ქართულ და გერმანულ ენებზე), ჟურნალი „ქართველი ერი“ (რედ. გიორგი მაღალაშვილი), გაზეთები „სამშობლოსათვის“, „საქართველოს გუშაგი“ და „კლდე“ (ნემსაძე, 2019, გვ. 134-139).

ცნობილია, რომ ომის დროს ტყვედ ჩავარდნილ წითელარმიელებს გერმანელები სთავაზობდნენ მათ რიგებში გადასვლას და ბრძოლას ბოლშევიზმის წინააღმდეგ. ანტისაბჭოთა განწყობილების მქონე პირებს, როგორებიც მრავლად იყვნენ საბჭოთა ჯარში, ამისათვის რაიმე განსაკუთრებული „დამუშავებაც“ არ სჭირდებოდათ. მათ შორის გამოირჩეოდნენ ქართველები, რომლებიც ჯერ 1921 წლის რუსული ოკუპაციით, შემდეგ კი 30-იანი წლების რეპრესიებით ძალიან უკმაყოფილონი იყვნენ. ისინი თავისუფლად გადადიოდნენ გერმანელთა მხარეს. ასე შეიქმნა რამდენიმე ქართული საბრძოლო დანაყოფი: ქართული ნაციონალური ლეგიონი, თურქისტანის ლეგიონი, კავკასიური ჯგუფი, თამარი-1, თამარი-2 და სხვ. ქართველები ასევე მსახურობდნენ სხვა ლეგიონებშიც: ბერგმანი, კაზაკთა ნაწილი, მე-9 კომპანია და სხვ. პროპაგანდის საქმეში ჩართული იყო ქართული ემიგრაციაც, ერთ-ერთი მთავარი იარაღი კი იყო ბეჭდური გამოცემები, რომელთა შორის გამორჩეულია გაზეთი „საქართველო“. აღნიშნული გამოცემა 2013 წელს საქართველოს პარლამენტის ეროვნულმა ბიბლიოთეკამ ჩამოიტანა საქართველოში. იგი თითქმის შეუსწავლელია, ამიტომ ჩვენი კვლევა, რომელიც მიზნად ისახავს, წარმოაჩინოს

გაზეთის სარედაქციო და კულტურული პოლიტიკა, პირველი ნაბიჯია ამ მხრივ. ლეგიონერთა გამოცემა მთლიანად პატრიოტული სულისკვეთებისაა. ორიგინალური მხატვრული პროდუქციის გარდა, გაზეთში იბეჭდება როგორც გერმანულიდან თარგმნილი პუბლიკაციები, ასევე „წმინდა“ ჟურნალისტური ტექსტები. მათ ავტორებად გვევლინებიან უშუალოდ გაზეთის თანამშრომლები, ასევე, ემიგრაციაში მყოფი ცნობილი ქართველი მოღვაწეები (გაიოზ მალლაკელიძე, ლეო ხუროძე, გიგო დიასამიძე, ილია კუჭუხიძე, გიორგი მაღალაშვილი, მიხეილ მამულაშვილი, კალისტრატე სალია და სხვები) და ქართველი ლეგიონერები. გასაგები მიზეზების გამო, ავტორები მეტწილად ფსევდონიმებს არიან ამოფარებულნი.

მეთოდები. კვლევის მეთოდად გამოვიყენეთ თვისებრივი კონტენტანალიზი. დავაკვირდით მონიშნულ მედიატექსტებს და გავანალიზეთ შინაარსობრივად. ამ გზით შევისწავლეთ გაზეთის პუბლიკაციათა სპეციფიკა უილიამ ჰახტენის „პრესის რევოლუციური კონცეფციის“ მიხედვით. აღნიშნული კონცეფცია ყველაზე უკეთ ესადაგება ჩვენს საკვლევ თემატიკას. ეს მოდელი, როგორც ჟურნალისტური გამოცდილების განზოგადებული შედეგი, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა მარგანიზებელ, მასების დამრავლებელ როლს გულისხმობს, როდესაც მედია რევოლუციური გზით ცდილობს პოლიტიკურ პროცესებზე გავლენის მოპოვებას. ამ კონცეფციის ქმედითუნარიანობისა და სადღეისოდაც მისი ეფექტურობის დამადასტურებელი არაერთი მაგალითი შეგვიძლია მოვიხმოთ ჩვენი წარსული და თანამედროვე გამოცდილებიდან. რაც შეეხება გაზეთ „საქართველოს“, მოცემული თეორიის თანახმად, მისი სარედაქციო პოლიტიკა მხოლოდ ინფორმაციის მიწოდებით არ შემოიფარგლება, ის ცდილობს, გავლენა მოახდინოს მკითხველ აუდიტორიაზე, მოიზაროს პროპაგანდისტული დატვირთვა და ხელი შეუწყოს ემიგრანტ ქართველთა გაერთიანებას სამშობლოს ბოლშევიკთაგან გათავისუფლების მიზნით. პრესის რევოლუციური კონცეფციის ჭრილში შეგვიძლია განვიხილოთ საკვლევი გამოცემის თითქმის ყველა პუბლიკაცია. ამგვარად, რელევანტური თეორიული ჩარჩოს, კვლევის მეთოდისა და სამეცნიერო ლიტერატურის მიმოხილვის დახმარებით გამოვკვეთეთ კვლევის ძირითადი მიგნებები და გამოვიტანეთ დასკვნები.

რაც შეეხება მხატვრული ტექსტების კვლევას, ამ შემთხვევაში გამოვიყენეთ სემიოტიკური და ჰერმენევტიკული მეთოდები, გავანალიზეთ ლიტერატურული პროდუქციის მხატვრული იდეა, მიზანდასახულობა და მისი ხორცმესხმის საშუალებები, ფორმები და სახეები.

შედეგები და მსჯელობა. „საქართველო“ ქართული ლეგიონის ყოველკვირეული გაზეთია, რომელიც გამოდიოდა ბერლინში 1942-1945 წლებში. გამოცემას რამდენიმე რედაქტორი ჰყავდა: გაი მანდაურიძე (გაიოზ მალლაკელიძე), ლ. ლინი (ლეო ხუროძე), პაატა ვარძიელი (მიხეილ მამულაშვილი) და გრიგოლ ჩადუნელი. იბეჭდებოდა გამომცემლობა Deutscher Verlag-ში. გაზეთი გამოხატავდა იმ ქართველ ემიგრანტთა პოლიტიკურ შეხედულებებს, რომლებიც ღიად უჭერდნენ მხარს ჰიტლერის ნაცისტურ მთავრობას.

„საქართველოს“ რედაქცია ფრონტიდან იღებდა ჯარისკაცთა წერილებსა და ლექსებს და ბეჭდავდა მათ, შემდეგ კი გაზეთი ვრცელდებოდა ქართველ ლეგიონერთა შორის. 1943 წლის 11 აპრილის №14-15-ში ვკითხულობთ: „რედაქციას მრავლად მოსდის წერილები ფრონტიდან, რომლებშიც გადმოცემულია ის უკეთილშობილესი მამულიშვილური გრძნობანი, რომლითაც აღვზნებულია დღეს ჩვენი ხალხის მომავლის – მეზრდოლი ქართველი ახალგაზრდობის გული. წერილების თვითთელი სტრიქონი, თვითთელი სიტყვა გამთბარია სამშობლოსადმი უანგარო სიყვარულის გრძნობით. ისინი გამოხატავენ

ქართველი ახალგაზრდობის მღელვარე სურვილებს, ფანატიკურ რაინდობას, თავდადებითა და გრძნობით გაცისკროვნებულ აზრებს...“ (ს. ნ-ძე, 1943, გვ. 3).

გაზეთის სარედაქციო პოლიტიკა სრულად თანხვდებოდა ვერმახტის ამოცანებს. ქართველ ლეგიონერებს ჰქონდათ ილუზია, რომ საბჭოთა კავშირისა და ნაცისტური გერმანიის დაპირისპირებით ისარგებლებდნენ და აღადგენდნენ საქართველოს დამოუკიდებლობას. ეს მიზანი ამოძრავებდა ასევე სისტემასთან დაპირისპირებულ ქართული შემოქმედებითი ინტელიგენციის ნაწილს, რომელიც გამოსავალს რუსეთის წინააღმდეგ ძლიერ მოკავშირესთან – გერმანიასთან – კოლაბორაციაში ეძებდა. 1943 წლის საახალწლო ნომერში დაბეჭდილ რედაქტორის სვეტში ვკითხულობთ: „გასული 1942 წელი მრავალმხრივ იყო შესანიშნავი. ევროპის ქვეყნებში ახალგაზრდა ერები ქვითკირისებრ შემტკიცებულნი განაგრძობენ საკაცობრიო ბრძოლას ახალი საზოგადოებრივი წესრიგისა და სამართლიანობისათვის მსოფლიოში. გასაკლდევედა და დულაბად იქცა ევროპის ერების ერთიანი საბრძოლო თანამშრომლობის იდეა, დღითი-დღე ძლიერდება და უძლეველი ხდება ანტი-ბოლშევიკური ფრონტი.“

კაცობრიობის უსაშინლესი მტერი – ბარბაროსი ბოლშევიზმი ნადგურდება. დიდი გერმანიის მეთაურობით წარმოებული სამართლიანი ომი, რომლის დროშაზედაც აწერია „მშვიდობა თითოეულ ერს“, ზეიმობს თავის ძლევადასილებას.

[...]

გვინდა გახაროთ და გაგამხნევოთ, დაჩაგრულო თანამემამულენო, რომ ერთხელ და სამუდამოდ მოისპობა ცრემლი ჩვენს მამულში. გრგვინვითა და ქუხილით მოდის ახალი დროება, მას მოჰყვებიან თქვენი შვილნი, მათ მოაქვთ წინაპართაგან ნაამაგარი დროშა... გაუძელით ჭირს, რუსთაველის ოქროსხმოვანი ანდერძით სულჩადგმულნი ელოდეთ ხსნას... ჩვენ მალე მოვალთ“ (საქართველო, 1943, გვ. 1).

გამოცემა თემატური და ჟანრობრივი მრავალგვარობითაც გამოირჩეოდა. საახალამბებო ნაწილის გარდა, აქ ხშირად იბეჭდებოდა ანალიტიკური და პუბლიცისტური ნიმუშები. ჰიტლერული რეჟიმის ხოტბის შემცველი პუბლიკაციების გვერდით გვხვდება ამონარიდები ცნობილ ქართველ მწერალთა ლიტერატურული და პუბლიცისტური ნაწარმოებებიდან, რაც ლეგიონერთა შორის პატრიოტული გრძნობების გაღვივებას ემსახურებოდა. ასე მაგალითად, ზემოხსენებულ 1943 წლის №1 (28) ნომერში, პირველივე გვერდზე დაბეჭდილია ნაწყვეტი ილიას წერილიდან „რა გითხრათ, რით გაგახაროთ?“, ხოლო მესამე გვერდზე – რაფიელ ერისთავის „მეკვლევი“.

გაზეთის მეთაურ გვერდზე ხშირად იბეჭდებოდა სარედაქციო წერილები, ე. წ. ედიტორიალები, რომლებშიც ნომრის ძირითადი თემატიკა იყო წარმოჩენილი. იყო მუდმივი რუბრიკები, ასე მაგალითად: „მდგომარეობა ფრონტებზე“, „მოკლე ცნობები“, „სამხედრო მოქმედებათა მიმოხილვა“, „ბრძოლა სამშობლოსათვის“, „დავეუფლოთ სამხედრო საქმეს“ და ა. შ. გაზეთი მუდმივად აშუქებდა საერთაშორისო სიახლეებს, მესვეურთ არც გართობა ავიწყდებოდა და ყოველი ნომრის ბოლო გვერდს თავშესაქცევ მასალას უთმობენ – სხვადასხვა სახის ამოცანას, რებუსებს, კროსვორდებს, ანეგდოტებს.

ცალკე უნდა აღინიშნოს გაზეთში დასტამებული ვიზუალური მასალა. თითქმის ყოველ ნომერში გვხვდება სპეციალური რუბრიკა „ილუსტრირებული მიმოხილვა“. იგი ფოტორეპორტაჟის ნიმუშებს უყრის თავს. ვიზუალური ნარატივით საუკეთესოდ წარმოჩნდება გერმანული სამხედრო ძალების ძლევადასილების იდეა. მკაფიო გამოსახულებიანი შავ-თეთრი ტონალობის ფოტოები ზედმიწევნით გადმოსცემენ მიმდინარე პროცესებსაც და სარედაქციო თვალსაზრისსაც ღია ქვეტექსტებით. ძირითადად, კარიკატურებით წარმოდგენილი მონოქრომატული ვიზუალური ტექსტები ექსპრესიულობას მატებს მხატვრის სათქმელს და ნათლად გამოკვეთს მისი თანადროულობის მნიშვნელოვან რეალიებს, საერთაშორისო პოლიტიკურ აქტორთა მზაკვრულ ჩანაფიქრებსა თუ სტალინური მმართველობის მთელ სისასტიკეს.

ლიტერატურული პოლიტიკა. „საქართველოს“ ჰქონდა სერიოზული ლიტერატურული ნაწილი. თითქმის ყველა ნომერში არის ლიტერატურული ფურცელი, სადაც ძირითადად იბეჭდებოდა ლეგიონერთა პოეტური და პროზაული შემოქმედება, ასევე ცნობილ ქართველ პოეტთა ნაწარმოებები და თარგმანები. ავტორები (ქართველი ლეგიონერები) იბეჭდებიან მხოლოდ ფსევდონიმებით ან ინიციალებით, რისი მიზეზიც როგორც მათი, ისე საქართველოში დარჩენილი მათი ოჯახის წევრებისა და ნათესავების უსაფრთხოებაა: ვ. ურდოელი¹, ვ. ბარელი, ვ. ფშაველი, ა. მალველი, დ. მთიული, კ. რაჭველი, ლირა ლირიძე, ამური², გ. სისაური, ჟ. ქ., ს. ნ., ა. ი., კ. დ. და სხვ.

თვით ლიტერატურულ პროდუქციაში პოეზიის წილი გაცილებით დიდია, ვიდრე მხატვრული პროზისა. „საქართველოში“ დაბეჭდილი ლექსებიდან რამდენიმე იდეურ-თემატური მოტივი იკვეთება. გაზეთის პროპაგანდისტული მისიიდან გამომდინარე, ბუნებრივია, რომ ლექსების უმეტესობა სამშობლოს ეძღვნება და საბრძოლო სულისკვეთებითაა გამსჭვალული. 1943 წლის 1-ელ ნომერში დაუბეჭდავთ ლეგიონერ გ. სისაურის „დაჰბადე გმირი“, რომელშიც ავტორი მტირალი მამულის ნუგეშისცემას ცდილობს და ტანჯვის დასასრულის იმედი აქვს:

აქუხდი ისევ, ზვირთი ზვირთს დასცი,
ნუ მოიცრემლვი, გეყოფა სევდა,
დაჰბადე გმირი, შეჰკარი ხალხი,
რაინდობის და გმირობის დედავ!

(სისაური, 1943, გვ. 3)

ვ. ბარელის ლექსში კი („ეს ჩვენი სამშობლოა“, 1943, №2) საბრძოლო სულისკვეთებას ცვლის გამმაფრებული ნოსტალგიურობით აღბეჭდილი თვალწარმტაცი და მშვიდი სურათი სამშობლოსი, რომელიც ნეტარ და ტკბილ ბურუსშია გახვეული.

„საქართველოს“ ავტორთა შორის გამორჩეულია ვ. ურდოელი. სხვა ავტორებისაგან განსხვავებით, ამ ფსევდონიმის ქვეშ დამალული პოეტის ვინაობა ცნობილია, ესაა ტერენტი ყიფიანი. მის შესახებ შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის ვებგვერდზე ვკითხულობთ: „დაიბადა 1918 წლის 1 იანვარს სენაკის რაიონში. დაამთავრა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფილოლოგიის ფაკულტეტი. 1941 წლის 22 ივნისიდან გაიწვიეს ომში, სადაც 1942 წლის 15 მაისს ტყვედ ჩაუვარდა გერმანელებს. იყო ქართველი ლეგიონერი, თანამშრომლობდა გაზეთებთან „საქართველო“ (ბერლინი) და „ლეგიონერი“ (საფრანგეთი). 1946 წლის მარტში დაბრუნდა სამშობლოში, მაგრამ, როგორც ყოფილი ტყვე, გადაასახლეს. ტყვეობიდან დაბრუნებული სენაკში დასახლდა და ქართულ ენასა და ლიტერატურას ასწავლიდა სკოლაში“ (ყიფიანი, ქართული ემიგრანტული მწერლობა). მისი ლექსები ყველაზე ხშირად იბეჭდება გაზეთში. ისინი ხასიათდება სამშობლოს მონატრებისა და ტკივილის ღრმა და ემოციური განცდით:

ამბობენ, ახლა სამხრეთში ბნელა:
დედა-ქალაქი ობლად ტირისო!..
შენი შვილები აქა ვართ ყველა,
ნუ მოიცრემლვი, დედავ თბილისო!..

(ურდოელი, 1943ბ, გვ. 4)

ხოლო ლექსი „წინათ და ახლა“ ერთ მთლიანობაში განიხილავს რუსეთის მიერ მოტანილ ტრაგედიას ბარათაშვილის დროიდან დღემდე („და დავცქეროდი თბილისის ღამეს / ბარათაშვილის სევდით მოცული“) და ამ პერიოდს თავისი სისასტიკითა და შეუბრალებლობით ალა-მაჰმად-ხანისა და თემურ ლენგის დროს ადარებს:

¹ ტერენტი ყიფიანი - <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=2&t=17192>

² ლადო სულაბერიძე, ტერენტი ყიფიანი, შალვა შარაშიძე - <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=2&t=33246>

ვარდი დაწყვიტეს ოზლად ნაზარდი,
რაშიც სურნელი ტკბილად დნებოდა,
და ეს სამყარო ასე ლამაზი
მთელ ჯოჯოხეთად მეჩვენებოდა.

(ურდოელი, 1943გ, გვ. 3)

ლექსის ტრაგიკული და უიმედო ნაწილი მთლიანად ეკუთვნის ლექსის სათაურში გამოტანილ „წინათს“, ხოლო „ახლა“ ნათელი, იმედიანი და ბედნიერების მომასწავებელია:

თითონ თბილისში სხვა მზეა ახლა,
მზე აცისკროვნებს ფიქრთა ხვეულებს,
დედაქალაქი სულ მალე ნახავს
შვილებს, გმირებად დაბრუნებულებს!

(ურდოელი, 1943გ, გვ. 3)

სამშობლოს თემატიკაზე დაწერილ ლექსებში ყურადღებას იქცევს მე-19 საუკუნეში გავრცელებული ერთი ტენდენცია – ქაჯეთის ციხისა და დატყვევებული ნესტანის სახის ცნობილი ალეგორიული გააზრება, რომელიც არაერთი ლეგიონერის ლექსში გვხვდება. მაგ. ვ. ურდოელის „ქაჯეთი ნესტანს გესლავდა“:

თავისუფლება ქალთა მზეს,
აი, მიზანი ნათელი,
მხარში მივყვებით ერთმანეთს
გერმანელი და ქართველი.
ომში არ შედრკეს არც ერთი,
ესე ამბავი ძველია:
ღამის ბნელს გასჭრის ნათელი,
არსება მისი გრძელია.

(ურდოელი, 1943ა, გვ. 3)

ხოლო ვ. ბარელთან ძაძებში მოსილი ტყვე ნესტანი უცხოეთის ცის ქვეშ შეყრილი თავისი გაზრდილების შველას ელოდება, ამ საქმეში მას გვერდით იქაური მეგობრები უდგანან.

გაზეთში დაბეჭდილ ლიტერატურულ პროდუქციაში ხშირად ვხვდებით გერმანელთა და ქართველთა ხაზგასმულ მეგობრობას, მათ საერთო მიზანს – თავისუფლებას; „საქართველოს“ უმთავრესი მიზანი ნაციონალისტური ნარატივის შექმნაა, რომელმაც გმირული სულისკვეთების გაღვივებას უნდა შეუწყოს ხელი ამ უმნიშვნელოვანეს ბრძოლაში. სამშობლოს გადარჩენის მოტივი აქ იმდენადაა დომინანტური, რომ ბევრჯერ არც კი ჩანს, როდის და რა პირობებში იწერება ეს ლექსები. ჩანს მხოლოდ შეუპოვრობა, მამაცური ბრძოლა და უზენაესი მიზანი:

თურმე შეყრილან უცხოეთს
და ერთ დროშის ქვეშ დგებიან,
ამ ღვთიურ წმინდა საქმეში
მათ სხვებიც მიშველებიან.
ძმად გახდომია ბერლინი,
ბრძოლის დაუკრავს ზარია
და თავის ლომი ბიჭები
აქეთკენ გაუგზავნია.

(ბარელი, 1943, გვ. 4)

ზემომოყვანილი მაგალითიდანაც ჩანს, რომ ლექსებში ძალიან ხშირად ფიგურირებს გერმანელი ძმების ხსენება. ხაზგასმა ქართველ-გერმანელთა ძმობასა და საერთო მიზანზე გაზეთის კიდევ ერთ ძირითად ფუნქციას, ანტიბოლშევიკურ პროპაგანდას, ემსახურება –

ისინი ერთად დაამთავრებენ ამ სისხლიანი რეჟიმის არსებობას საქართველოში; ეს ბრძოლა კი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, თავისუფლებისთვის ბრძოლასთანაა გაიგივებული:

ქართველთ მტკიცე გვაქვს ჩვენ მეგობრობა,
გერმანელთ ლაშქარს შევფიცეთ ძმობა,
ბრძოლისა ველზე მივეცით ხელი,
სისხლით კავშირი არს უტეხელი.

(გუშაგი, 1943, გვ. 3)

ლექსებში ხშირად არიან ნახსენები გმირი ქართველი მეფეები, რომელთა საქმესაც აგრძელებენ ქართველი ლეგიონერები და შეუდრეკელობის პირობას აძლევენ მათ.

გაზეთში, მართალია, მწირად, მაგრამ აქა-იქ მაინც გვხვდება *სატრფიალო პოეზიის* ნიმუშებიც. ბრძოლის ველზე მყოფი, მშობლიურ გარემოსა და ოჯახებს მოწყვეტილი მებრძოლებისათვის ბუნებრივია სიყვარულის დეფიციტით გამოწვეული განცდები. ლექსებში ისინი ეძებენ დაკარგულ ადამიანურ სითბოს, სატრფოს ღიმილს, სიყვარულით სავსე თვალებს... ვ. ურდოელის „ქართველ ქალს“ გამორჩეულია ემოციურობითა და გრძნობის გადმოცემის ორიგინალობით. ავტორი წარსული მძაფრი ვნებების შესახებ საუბრობს და სატრფოს მოაგონებს, რომ მიწიერი და წარმავალია სილამაზე, ხოლო მასზე დამყარებული გრძნობები – არამყარი:

ვერ დაიოკე გაშლილი ვნება,
რასაც ანთებულ მკერდზე სწურავდი,
უდარდელობის მძივები გება
და ფერიების ზღვაში სცურავდი!...
[...]
მაგრამ ვარდები ჩამოჰკვნა ბაღში,
შეწყდა უსაზღვრო სურვილთა დენა
და გულს, ზამთრის შავ ნისლივით გაშლილს,
აღარ უნდება ჩიტივით ფრენა.

(ურდოელი 1943დ, გვ. 4).

ასევე სევდითაა დაწერილი ვ. დ.-ს „ფიქრი უცხოეთში“, ვ. ურდოელის „მთის ქალის სიყვარული“, ტ. ყ.-ს „გამოთხოვების ელეგია“ და სხვანი.

რაც შეეხება მხატვრულ დონეს, ლექსები საკმაოდ ჩამორჩება ამ მხრივ და ეს არცაა გასაკვირი – ეს ხომ ლეგიონერთა პოეზიაა. ისინი ტროპულად საკმაოდ ღარიბია, ამიტომ ემოციურობაც უმთავრესად პათეტიკის ხარჯზე მიიღწევა. თუმცა აქა-იქ მაინც გვხვდებიან გამორჩეული და მეტ-ნაკლებად ორიგინალური ხედვის ავტორები. ლექსები მთლიანად კონვენციურია, სხვადასხვა საზომით გაწყობილი და თითქმის ყოველთვის მკაცრად დაცული ბოლორითმით.

გაზეთში ნაკლები ადგილი უჭირავს მხატვრულ პროზას. აშკარად გამოკვეთილი ანტისაბჭოთა სულისკვეთებითა და დასავლური სამყაროს იდეალიზაციით გამოირჩევა პაატა ვარძიელის (მიხეილ მამულაშვილის) ესკიზი „გიზელა“. სიუჟეტის მიხედვით, მთხრობელი ერთ-ერთ გერმანულ ოჯახში გაიცნობს და ესაუბრება ახალგაზრდა გერმანელ ქალიშვილს, გიზელას. საუბარი სიყვარულსა და ოჯახს შეეხება. მთავარი პერსონაჟი ისმენს გიზელასგან, თუ რას წარმოადგენს მისთვის ოჯახი, სიყვარული და შემდეგ ამას ადარებს საბჭოთა კავშირში გაბატონებულ შეხედულებებს იმავე საკითხებზე. გაკვირვებული რჩება, რომ ახალგაზრდა ქალიშვილისათვის ოჯახია ყველაზე მთავარი და არა „შრომა საწარმოში ანდა საზოგადოებრივი მუშაობა“, როგორც ჩვენში. გაცხებული ქალი კითხულობს:

„ – მაშ თქვენთან არც ნიშნობა არსებობს, არც ეკლესიაში საზეიმო ქორწინება, არც საქორწილო კაბა, არც სანთლები? რა ცუდია, რა სამწუხარო!..

რა მეპასუხა მისთვის? [...]

– საშინელებაა საბჭოთა წყობა, გიზელა, მაგრამ სულ სხვაა საბჭოთა საქართველო და სხვა იქნება თავისუფალი საქართველო, რომელსაც ჩვენ მომავალში შევქმნით...” (ვარძიელი, 1944, გვ. 6).

ამკარაა ამ პატარა ესკიზის ანტისაბჭოთა ხასიათი, დასავლური ეთიკისა და ყოფითი დეტალების იდეალიზაცია და მათ ფონზე საბჭოთა იდეოლოგიის სიმახინჯის ჩვენება.

მეოცე საუკუნის ქართულმა ლიტერატურამ თავისუფლების ალეგორიად შემოიტანა ალექსანდრე ბატონიშვილის სახე (ვასილ ბარნოვის „ისკანდერი“, ტიციან ტაბიძის „ჩააქრეთ სულში სიონის ზარი“ და სხვ.). იგი იყო სამეფო ოჯახის ერთადერთი წევრი, რომელიც სიცოცხლის ბოლომდე არ შეურიგდა რუსეთის ბატონობას, მის წინააღმდეგ იბრძოდა ყოველთვის და ამ საქმეში მოკავშირეებს ეძებდა ყველგან. 1944 წლის ნომრებში (#14, #16, #18, #21) დაიბეჭდა ლ. ლინის ვრცელი მოთხრობა „მატილის ღამე (ისტორიული ქრონიკა)“. მასში ბატონიშვილის ცხოვრების ბოლო პერიოდია გადმოცემული, როცა იგი აჯანყებისთვის ემზადება: „ძმებო ხევსურებო! მოიგონეთ ჩვენი ერთგულება, მეფე ირაკლის თქვენდამი დიდი სიყვარული. ამისთანა დროს, როცა რუსი გვარბევს და გვაოხრებს, შველას თქვენგან მოველით... ჩემი იმედი გქონდეთ, ვიდრე საქართველოში ერთი რუსი მაინც დარჩენილა, ჩემი ხმალი ქარქაშში არ ჩავა!..“ (ლინი, 1944, გვ. 5).

გაზეთი ასევე ბეჭდავდა სხვა ცნობილ ქართველ მწერლებსაც. დაუბეჭდავთ გრიგოლ რობაქიძის „წყაროსთვალი“, „ბარათები ბოდენის ტბიდან“; თუმც განსაკუთრებით საყურადღებოა ერთი ცნობა: მე-100 საიუბილეო ნომერში მცირე ბიბლიოგრაფიაა დაბეჭდილი, საიდანაც ვიგებთ, რომ 1942 წელს გაზეთის 1-ელივე ნომერში დაბეჭდილა „ცხენი გაატყავს“ (ნაწყვეტი რომანიდან „ჩაკლული სული“) (100 ნომრის მანძილზე, 1944, გვ. 5). ეს ფაქტი განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონეა, რადგან იგია პირდაპირი მტკიცება იმისა, რომ აღნიშნული რომანი ქართულად დაიწერა და მერე ითარგმნა გერმანულ ენაზე. ამ მოსაზრებას ბევრი არ იზიარებს ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში, რადგან რობაქიძისეული ეს ქართული დედანი დღეს დაკარგულია (სამწუხაროდ, გაზეთის ეს ნომერი საქართველოში არ მოიპოვება).

როგორც უკვე ვახსენეთ, გაზეთს ჰქონდა საგანმანათლებლო ფუნქციაც, ამიტომ ხშირად იბეჭდებოდა ნარკვევები საქართველოს ისტორიიდან: „დავით აღმაშენებელი“, „გიორგი ბრწყინვალე“, „ვახტანგ გორგასალი“ და ა. შ. (რუბრიკას უძღვებოდა ლ. ლინი – ლეო ხუროძე). ასევე იბეჭდებოდა ი. კოლხელის, ი. დურუჯელის (ორივე ილია კუჭუხიძის ფსევდონიმია) სტატიები ქართული კულტურის შესახებ: „ქართული თეატრის სათავეებთან“, „აკაკი წერეთელი“, „გიორგი წერეთელი“, „დიდი ქართველი მოღვაწე (ნიკო ნიკოლაძე)“ და ა. შ.

დასკვნა. ამრიგად, ემიგრანტული გაზეთი „საქართველო“, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის წლებში გამოდიოდა ბერლინში, სრულად იზიარებდა გერმანული ნაციზმის პოზიციებს და აქტიურად უჭერდა მას მხარს. გაზეთი ამავდროულად მკვეთრად ნაციონალისტური გამოცემა იყო და შესაბამისად მის მთავარ მიზანსაც ნაციონალისტური ნარატივის შექმნა წარმოადგენდა, რასაც კონკრეტული მიზანი ჰქონდა – საქართველოს რუსული ბოლშევიკური მმართველობისაგან გათავისუფლება და დაკარგული დამოუკიდებლობის აღდგენა. გაზეთის ყველა პუბლიკაცია – იქნება ეს რედაქტორის სვეტი, პუბლიცისტური წერილი, ისტორიული ნარკვევი, მხატვრული ტექსტი, ვიზუალური მასალა თუ იუმორი – სწორედ ამ ძირითად მიზანს ემსახურება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბარელი, ვ. (1943). დღეს ბნელა, ხვალ მზე იქნება... *საქართველო*. #6(33).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30547/1/Sakartvelo_1943_N6.pdf (20.10.2023)

- გუშაგი. (1943). წინ და წინ მედგრად. *საქართველო*. #4(31).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30544/1/Sakartvelo_1943_N4.pdf (20.10.2023)
- ვარძიელი, პ. (1944). გიზელა. *საქართველო*. #13(90).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30618/1/Sakartvelo_1944_N13.pdf (20.10.2023)
- ლინი, ლ. (1944). შატილის ღამე. *საქართველო*. #16(93).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30601/1/Sakartvelo_1944_N16.pdf (20.10.2023)
- ნემსაძე, ა. (2019). *ბოლშევიზმი და ქართული ლიტერატურა მეორე მსოფლიო ომის დაწყებიდან სკკპ მე-20 ყრილობამდე (1941-1956)*. თბილისი: გამომცემლობა „მწიგნობარი“.
- საქართველო*. (1943). #1(28). ბერლინი.
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30541/1/Sakartvelo_1943_N1.pdf (20.10.2023)
- სისაური, გ. (1943). დაჰბადე გმირი... *საქართველო*. #1(28).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30541/1/Sakartvelo_1943_N1.pdf (20.10.2023)
- ს. ნ-ძე. (1943). სტრიქონები – გულიდან. *საქართველო*. #14-15(41-42).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30557/1/Sakartvelo_1943_N14-15.pdf
 (20.10.2023)
- ურდოელი, ვ. (1943)ა. ქაჯეთი ნესტანს გესლავდა. *საქართველო*. #2(29).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30542/1/Sakartvelo_1943_N2.pdf (20.10.2023)
- ურდოელი, ვ. (1943)ბ. მინიატურები. *საქართველო*. #3(30).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30543/1/Sakartvelo_1943_N3.pdf (20.10.2023)
- ურდოელი, ვ. (1943)გ. წინად და ახლა. *საქართველო*. #7(34).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30548/1/Sakartvelo_1943_N7.pdf (20.10.2023)
- ურდოელი, ვ. (1943)დ. ქართველი ქალი. *საქართველო*. #11(38).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30553/1/Sakartvelo_1943_N11.pdf (20.10.2023)
- ქართული ემიგრანტული მწერლობა*. (თ.გ.). ტერენტი ყიფიანი.
<https://litinstituti.ge/emigrant/terentyifi.html> (20.10.2023)
- 100 ნომრის მანძილზე. (1944). *საქართველო*. #23(100).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30617/1/Sakartvelo_1944_N23.pdf (20.10.2023)

REFERENCES:

- bareli, v. (1943). dghes bnela, khval mze ikneba... [Today it's dark, tomorrow it will be sunny...] *sakartvelo [Sakartvelo]*. #6(33).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30547/1/Sakartvelo_1943_N6.pdf (20.10.2023)
- gushagi. (1943). ts'in da ts'in medgrad [Onward and forward boldly]. *sakartvelo [Sakartvelo]*. #4(31).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30544/1/Sakartvelo_1943_N4.pdf (20.10.2023)
- vardzieli, p'. (1944). gizela [Gizela]. *sakartvelo [Sakartvelo]*. #13(90).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30618/1/Sakartvelo_1944_N13.pdf (20.10.2023)
- lini, l. (1944). shat'ilis ghome [Night of Shatil]. *sakartvelo [Sakartvelo]*. #16(93).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30601/1/Sakartvelo_1944_N16.pdf (20.10.2023)
- nemsadze, a. (2019). *bolshevizmi da kartuli lit'erat'ura meore msoplio omis dats'qebidan sk'k'p' me-20 qrilobamde (1941-1956) [Bolshevism and georgian literature from the world war II to the 20th congress of the CPSU (1941-1956)]*. Tbilisi: Publishing House „Mtsignobari“.
- sakartvelo [Sakartvelo]*. (1943). #1(28). Berlin.
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30541/1/Sakartvelo_1943_N1.pdf (20.10.2023)
- sisauri, g. (1943). dahbade gmiri... [a hero is born...]. *sakartvelo [Sakartvelo]*. #1(28).
https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30541/1/Sakartvelo_1943_N1.pdf (20.10.2023)

- s. n-dze. (1943). st'rikonebi – gulidan [Lines – from the heart]. *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #14-15(41-42). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30557/1/Sakartvelo_1943_N14-15.pdf (20.10.2023)
- urdoeli, v. (1943)a. kajeti nest'ans geslavda [Kajeti poisoned Nestan]. *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #2(29). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30542/1/Sakartvelo_1943_N2.pdf (20.10.2023)
- urdoeli, v. (1943)b. miniat'urebi [Miniatures]. *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #3(30). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30543/1/Sakartvelo_1943_N3.pdf (20.10.2023)
- urdoeli, v. (1943)g. ts'inad da akhla [Before and now]. *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #7(34). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30548/1/Sakartvelo_1943_N7.pdf (20.10.2023)
- urdoeli, v. (1943)d. kartveli kali [Georgian woman]. *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #11(38). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30553/1/Sakartvelo_1943_N11.pdf (20.10.2023)
- kartuli emigrant'uli mts'erloba* [*Georgian emigrant writing*]. (t.g.). t'erent'i qipiani [Terenti Kipiani]. <https://litinstituti.ge/emigrant/terentyifi.html> (20.10.2023)
- 100 nomris mandzilze [in 100 issues]. (1944). *sakartvelo* [*Sakartvelo*]. #23(100). https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/30617/1/Sakartvelo_1944_N23.pdf (20.10.2023)